

БЎЛАЖАК ПЕДАГОГЛАРНИНГ КАСБИЙ МАҲОРАТЛАРИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.9.09.013>

Ибрагимова Гулсанам Нематовна

*Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети
доценти, психология фанлари доктори*

Аннотация. Ушбу мақолада бўлажак мутахассисларини инновацион касбий фаолиятга тайёрлаш жараёнининг ўзага хос педагогик, психологик хусусиятлари ҳақида фикр юритилган. Шунингдек, бўлажак педагог мутахассисларини инновацион касбий фаолиятга тайёрлашда педагогик амалиёт, илгор тажрибалар ҳамда ота-оналар билан ҳамкорлик масалалари баён қилинган.

Калит сўзлар: Инновацион касбий фаолият, педагогик амалиёт, компетенция, ижодий ёндашув, педагогик вазиятлар, илмий дунёқараиш.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

Ибрагимова Гульсанам Нематовна

*доцент Ташкентского государственного педагогического
университета имени Низами, доктор психологических наук*

Аннотация. В данной статье рассматриваются конкретные педагогические, психологические особенности подготовки будущих специалистов инновационной профессиональной деятельности. В нем также изложены вопросы педагогической практики, передовой опыт и сотрудничества с родителями для подготовки будущих специалистов инновационная профессиональная деятельность.

Ключевые слова: Инновационная деятельность, педагогическая практика, компетентность, творческий подход, педагогические ситуации, научное мировоззрение.

WAYS TO IMPROVE THE PROFESSIONAL SKILLS OF FUTURE TEACHERS

Ibragimova Gulsanam Nematovna

*Associate Professor of Tashkent State Pedagogical University named
after Nizami, Doctor of Psychological Sciences*

Annotation. This article discusses the specific pedagogical and psychological features of the preparation of future preschool education professionals for innovative occupational activities. It also outlines the issues of pedagogical practice, advanced experiences and cooperation with parents to prepare future preschool education professionals for innovative career.

Key Words: preschool education, preschool education specialist, innovative career, pedagogical practice, competence, creative approach, pedagogical situations, scientific outlook.

Таълим тизимини модернизациялаш ва уни шахс имкониятларига тўлиқ мослаштиришга кўмаклашувчи замонавий таълим тизимининг асосий вазифаларидан бири ҳам, таълим олувчиларда ташаббускорлик, мустақиллик, креативлик сифатларини қарор топтириш ва ривожлантиришдан иборат этиб белгиланган. Шу нуқтаи назардан ёндошадиган бўлсак, мутахассислар тайёрлаш тизимини модернизациялаш, педагогик фаолият самарадорлигини таъминлашнинг асосий шартларидан бири - уларда касбий фаолиятга нисбатан ижодий ёндошувини ривожлантиришдан иборат.

Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида “мактабгача таълим муассасалари тармоғини кенгайтириш ва ушбу муассасаларда болаларнинг ҳар томонлама интеллектуал, эстетик ва жисмоний ривожланиши учун шарт-шароитларни тубдан яхшилаш, болаларнинг мактабгача таълим билан қамраб олинишини жиддий ошириш ва фойдаланиш имкониятларини таъминлаш, педагог ва мутахассисларнинг малака даражасини юксалтириш”[1] каби йўналишлар белгиланиб, бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан педагогика соҳасини ривожлантириш бўйича алоҳида дастур ишлаб чиқиш, ушбу тизимни бошқариш инфраструктурасини такомиллаштириш вазифаси қўйилиб, илмий-методик таъминотни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Республикамиз ҳукумати таълим тизимини ривожлантириш унинг олдида қўяётган вазифаларнинг аксарияти педагог-ўқитувчиларнинг касбий маҳорати ва бошқарувчилик салоҳиятига боғлиқ. Бугунги кунда таълим тизими олдида қўйилаётган мақсадларга эришиш, таълим олувчиларнинг хилма-хил фаолиятини уюштириш, уларни билимли, одобли, эътиқодли, меҳнатсевар, баркамол инсон қилиб ўстириш педагог-тарбиячи зиммасига юклатилади. Бу ўз навбатида таълим тизимида педагогик жараёнларни инновацион педагогик технологияларни қўллаган ҳолда ташкил этиш зарурлигини юзага келтиради. Бўлажак педагог-мутахассисларни касбий-маънавий жиҳатдан тайёрлаш учун олий педагогик таълим жараёнида маърузалар, амалий ҳамда лаборатория машғулотларини ўтказиш, улар мазмунини янги ёндашувлар асосида бойитиш, шунингдек, педагогик амалиёт, маънавий кунлари ва соатларини такомиллашган дастурлар ёрдамида ташкил этиш тақозо қилинмоқда.

“Педагогика” энциклопедиясида “...инновацион фаолият янгиланишнинг ижодий томонини билдириб, мавжуд тафаккур ва ҳаёт тарзи, меҳнат воситалари, предмет ва усуллар, ижтимоий тузилма ва технологияларни ўзгартиришга қаратилган ҳар қандай ижодий фаолликда намоён бўлади. Ҳар қандай инновациянинг заминида инсоннинг ижодий фаолияти ётади. Ижодий фаолиятни тафаккур ва ҳаёт тарзини ўзлаштиришга олиб келадиган инновацион фаолият даражасига кўтарилиши инновацияга бўлган субъектив (мотив, эҳтиёж) ва объектив омилларнинг мавжудлигини тақозо этади” [3; 137-б.] дейилади.

Таълим самарадорлигини таъминлашда педагог - ўқитувчилардан ҳар томонлама чуқур педагогик-психологик тайёргарлик, ҳар бир ўқувчининг ўзига хос жиҳатлари ҳақида аниқ маълумотга эга бўлиш талаб этилади. Жумладан, ҳар бир педагог-ўқитувчи ўзининг шахсий режасини тузишда қуйидаги талабларга риоя қилиши лозимлиги ҳақида талабаларда зарур кўникмалар ва тасаввурлар ҳосил қилиниши керак:

- вужудга келадиган педагогик муаммоларни башорат қила олиши; бунинг учун бўлажак педагог- ўқитувчи педагогик жараёнда вужудга келадиган муаммоларни олдиндан кўра билиш ва уни бартараф этиш лаёқатига эга бўлиши лозим.

- вужудга келадиган муаммоларни бартараф этиш методларини ўзлаштириши;

- бўлажак педагог-тарбиячи вужудга келган муаммоларни бартараф этишнинг энг қулай усулларини танлай ва қўллай олиши;

- тарбияланувчиларга педагогик таъсир кўрсатиш, уларни қўллаб-қувватлаш маҳоратига эга бўлиши;

- ҳар бир тарбияланувчига индивидуал ёндаша олиши;

- тарбияланувчилар билан оммавий тадбирларни ташкил эта олиш кўникмасини эгаллаши;

- тарбияланувчиларни китобхонлик, китобсеварликка ундай олиши кабилар.

Бўлажак педагог-тарбиячи касбий маҳорати болаларни жадал ривожлантириш, мактаб таълимига самарали тайёрлаш имконини беради. Педагог-тарбиячиларнинг фаолиятини педагогик, психологик, ташкилий-методик жиҳатдан ўрганиш натижалари шуни кўрсатдики, тарбияланувчиларнинг ўқув фаолияти самарадорлигини оширишда педагог-тарбиячининг шахсий сифатлари ва унинг касбий тайёргарлиги катта аҳамият касб этади. Шунга кўра, педагог-тарбиячининг касбий маҳоратга эга бўлиши, билимдонлиги ва креативлиги тарбияланувчиларда онгли фаоллик ҳамда мустақилликни таркиб топтиришнинг асосий омили ҳисобланади.

Педагогик амалиёт даврида бўлажак педагог-тарбиячининг мактабгача таълим муассасасида амалга оширадиган ишлари уларда касбий маҳоратни шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади. Педагогик амалиёт даврида бўлажак педагог-тарбиячиларда ўз касбига мойиллик, педагогик фаолиятга ижодий ёндашиш, ўзи эгаллаган замонавий билимларни амалий тажрибасида қўллаш, раҳбарлик кўникмаларини эгаллаш, тарбияланувчи шахсини педагогик-психологик жиҳатдан ўрганиш, талил қилиш, маданий-оммавий тадбирларни ташкил этиш методларини ўзлаштириш каби кўникмалар фаоллашади ҳамда мустақамланади. Буларнинг барчаси талабаларни тарбиячилик фаолиятига тайёрлайди. Шу билан бир қаторда бўлажак педагог-тарбиячилар ўз касбий фаолиятлари давомида амал қиладиган бир қатор қоидаларни ҳам ўзлаштиришлари керак. Улар:

- талабаларда онгли интизомни таркиб топтириш;

- болаларга нисбатан адолатли муносабатда бўлиш;



- гуруҳдаги фаол талабаларни қўллаб-қувватлаш ва уларга ёрдам кўрсатиш;

- талабаларнинг мустақил фаолиятларини муносиб рағбатлантириш;

- тарбияланувчилар билан топшириқлар устида тизимли ишлаш ва бу жараёнда уларни фаоллаштириш;

Шу билан бир қаторда бўлажак мутахассисларни инновацион касбий фаолиятга тайёрлашда маърузалар, амалий ва лаборатория машғулоти давомида диалогга киришиш, фанга оид янги маълумотлар устида ишлаш, мустақил билим олиш, манбалар устида ишлаш ҳамда ўрганган тажрибаларини таҳлил қилиш муҳим ўрин эгаллайди.

Таълим муассасаларида гуруҳ фаолиятига раҳбарлик қилиш ўзига хос хусусиятларга эга.

Бўлажак педагоглар ижтимоий-сиёсий воқеликни мунтазам кузатиб боришлари, унга ўз муносабатларини билдиришлари алоҳида аҳамиятга эга. Талабалар бугунги кунда рўй бераётган воқеалар, ахборотлар оқимининг жадаллашувига онги муносабатда бўлиш тажрибасини эгаллашлари керак. Уларда ахборотларни саралаш, воқеа-ҳодисаларга объектив муносабатда бўлиш кўникмаларининг ҳосил бўлиши ниҳоятда муҳим. Бўлажак педагоглар таълим муассасасида кундалик ижтимоий-сиёсий воқеликларни таҳлил қилиш асосида уларни муносиб баҳолаш, шу асосда атрофдагиларнинг хатти-ҳаракатларига танқидий муносабатда бўлишлари лозим.

Бўлажак педагоглар таълим муассасаси талабаларининг касбий маҳоратларини ҳосил қилишда таълим-тарбиянинг ижтимоий ҳаёт билан уйғунлигини таъминлаш принципига қатъий амал қилиш керак. Шу асосда бўлажак педагог-тарбиячиларнинг тарбиявий ишларнинг мазмуни, шакллари, воситалари ва методларини ўзлаштиришларига эришилади. Буларнинг барчаси бўлажак педагогларда маънавий хислатларни таркиб топтириш учун асос бўлиб хизмат қилади [4; 93-б.].

Мактабгача таълим муассасаси педагог-тарбиячилар болаларда ижобий хислатларни таркиб топтириш билан бир қаторда, улар хулқ-атворидаги салбий хусусиятларнинг олдини олиш, уларни бартараф қилиш тажрибасига ҳам эга бўлишлари керак. Кўпинча мактабгача таълим муассасасига янги келган болаларда тортинчоқлик, инжиқлик, гуруҳ ҳаётига мослашмаслик каби ҳолатлар кузатилади. Бундай ҳолатларни бартараф этиш, болаларни жамоа ҳаётига мослаштириш, уларни мулоқот вазиятларига олиб кириш, руҳий осойишаликларини таъминлаш педагог-тарбиячиларнинг муҳим вазифалари сирасига киради. Болалар характеридаги салбий жиҳатларни бартараф қилишга кўмаклашиш, уларни тўғрилиқ ва ҳақгўйликка ўргатиш, иродасини мустаҳкамлаш педагог-тарбиячиларнинг муҳим вазифаларидандир. Бунда педагог-тарбиячилар жамоавий таъсир кўрсатиш методидан фойдаланишлари керак. Педагог-тарбиячилар болаларни теварак-атрофдаги воқелик билан таништириш, уларни шу жараёнда иштирок этишлари учун тайёрлаши керак.

Уқувчилар олдига аниқ, ўртача мураккабликдаги вазифалар қўйилгандагина, уларда ташаббускорлик, қизиқувчанлик, фаоллик кўрсатиш истаги намоён бўлади. Натижада болада масъулият ҳисси пайдо бўлади, педагог томонидан билдирилган ишончни оқлашга интилади. Кўришиб турибдики, бўлажак педагоглар олдига қўйиладиган вазифалар мураккаб ва кўп қирралидир. Шунинг учун ҳам бўлажак педагог-тарбиячиларда илмий дунёқараш асослари, юксак маънавий хислатлар, жамоа, жамиятда ўзини тута билиш кўникма ва одатларини таркиб топтириш соҳасида тизимли тарзда иш олиб бориш талаб этилади.

Фойдаланилган манбалар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

2. Ўзбекистон Республикаси Мактабгача таълим вазирлигининг 2018 йил 7 июлдаги 4-сонли ҳайъат йиғилиши қарори билан тасдиқланган мактабгача таълим муассасалари учун “Илк қадам” давлат ўқув дастури.

3. Педагогика: энциклопедия. 2 – жилд./ тузувчилар: Жамоа. -Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти. 2015, 368 б.

4. “Мактабгача таълим муассасаларида таълим жараёнининг сифати ва самарадорлигини такомиллаштириш: муаммо ва ечимлар” мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси материаллари. -Т.: ЎзПФТИ. LESSON PRESS. 2017 йил 15 сентябрь. 168 бет.